

ŞEHİR VE MEDENİYET ÇALIŞTAYI

14
MAYIS
2022
KONYA

SONUÇ RAPORU

İÇİNDEKİLER

TAKDİM.....	4
ÇALIŞTAY.....	5
ÇALIŞTAY DÜZENLEME KURULU.....	6
ÇALIŞTAY SEKRETERYASI.....	6
ÇALIŞTAY RAPOR HAZIRLAMA KURULU.....	6
GİRİŞ.....	7
AH O ESKİ ŞEHİRLER!.....	8
ŞEHİRLERİMİZİN HAL-İ PÜR-MELALİ.....	9
ŞEHİRLERİN GELECEĞİ, GELECEĞİN ŞEHİRLERİ.....	9
BİR NEHİRDE İKİ DEFA YIKANILMAZ.....	10
BEN YAPTIM, OLDU (MU?).....	11
ŞEHİRİ AKILLA YÖNETMEK.....	12
TERAZİ BU KADAR SIKLETİ ÇEKER Mİ?.....	12
ANKARA - TAŞRA GERİLİMİ.....	13
MAL CANIN YONGASIDIR.....	13
TAÇ GİYEN BAŞ USLANIR!.....	14
UÇAN ARABALAR.....	15
KORUYALIM MI, YIKALIM MI?.....	16
EKMEK ELDEN, SU GÖLDEN.....	17
KABA İŞÇİLİKTE İNCE İŞÇİLİĞE.....	18
DÜNYA VATANDAŞI: O DA NE Kİ?.....	19
ASABIMI BOZMA!.....	19
TAŞ, AHŞAP VE KERPEÇ: ÇÖZÜM KÖKLERDE Mİ?.....	20
SONUÇ YERİNE.....	22
KATILIMCILAR.....	23

TAKDİM

Cihannüma Dayanışma ve İş Birliği Derneği, 2021 yılının sonunda belirli bir alanda uzmanlığı / ilgisi / tecrübesi olan insan kıymetlerini bir araya getirmek, ülkemizi ilgilendiren temel konularda ilmî bir çalışma yapmak ve ortaya çıkan sonuçları somut önerilere dönüştürmek üzere ihtisas atölyeleri oluşturmuştur. Bu atölyelerden biri de Şehir ve Medeniyet Atölyesi'dir. Şehir ve Medeniyet Çalıştayı Sonuç Raporu, bu atölyenin en önemli çıktısıdır.

Şehir de medeniyet de çok geniş bir alanı kuşatan kavramlardır. Her iki kavramı da bir çalıştayda enine boyuna konuşmak, bir bakıma bu iki kavramla ilgili tartışmaları tüketmek ve çözüm önerileri sunmak çok iddialı olurdu. Bu yüzden, ilk etapta oldukça genel bir başlık sayılabilecek “Şehir ve Medeniyet” konusunda bir çalıştay düzenlenmesi, bu çalıştayla birlikte meselenin felsefi ve sosyal zemininin çıkarılması, daha sonra da bu zemin üzerinden daha somut problem alanları olan kentsel dönüşüm, iskân, şehir estetiği, akıllı şehirler, sahipsiz sokak köpekleri, şehir müzeleri, yayalaştırma, Türk evi ve benzeri konularda dar kapsamlı ve tematik çalıştaylar yapılması hedeflenmektedir. İleride yapılacak çalıştaylarda belirli bir konuya odaklanmak, bir bakıma, çözünürlük düzeyi yüksek fotoğraflar çekebilmek, dolayısıyla, uygulayıcılara somut öneriler de geliştirebilmek mümkün olacaktır.

Bu hedefimizin ilk adımı olarak, Cihannüma Dayanışma ve İş Birliği Derneği'nin Selçuk Üniversitesi ve Karatay Belediyesi ile ortaklaşa düzenlediği Şehir ve Medeniyet Çalıştayı, 14 Mayıs 2022 tarihinde Konya'da yapılmıştır. Çalıştay, Açılış Konuşmaları, Arayış Oturumu, Tespit-Öneri Oturumu, Değerlendirme Oturumu ve Kapanış şeklinde beş ayrı bölümden oluşmuş ve bir gün sürmüştür. Çalıştaya, başta üniversite ve akademi dünyasından ve belediyelerden olmak üzere Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığında, ilgili özel sektör temsilcilerinden ve Türkiye'nin farklı şehirlerinden yaklaşık 90 kişi katkı sağlamıştır.

ÇALIŞTAY;

- 1. Şehir Ekosistemi;** iklim değişikliği, çevre sorunları, enerji, gıda ve tarım,
- 2. Yerel Yönetim-1;** imar, planlama, alt yapı,
- 3. Yerel Yönetim-2;** yönetim, ulaşım, dönüşüm, üretim,
- 4. Geleceğin Şehirleri;** dijital dönüşüm, akıllı kentler, ekolojik kentler,
- 5. Şehir Kimliği ve Kültürel Miras;** kentsel bellek, restorasyon ve koruma)
- 6. Toplumsal Yaşam;** kültür ve sanat, edebiyat,
- 7. Şehir Sosyolojisi;** demografik yapı, kentlilik bilinci, kentin tarihi,
- 8. Şehir Güvenliği;** göç, terör, yoksulluk ve yoksunluk, kontrol yetersizliği,
- 9. Konut Tipolojisi;** mimari tasarım, toplu konut, mahalle kavramı, konularında alanında uzman isimlerin katıldığı 9 ayrı masada eşzamanlı olarak gerçekleştirilmiştir.

Çalıştay masalarında ilk olarak her bir masa için belirlenen temalarla ilgili katılımcıların düşünceleri alınmıştır. Tespit ve Öneri Oturumunda çalışma masaları için belirlenen temalardan hangi sorunların daha yakıcı olduğu ve bu sorunlara önerebilecekleri çözüm yolları tartışılmıştır. Değerlendirme Oturumunda ise bütün katılımcılar, kendisinin katıldığı çalışma masasındaki temalar arasında yer almayan konularda da görüşlerini ifade etme imkânı bulmuşlardır.

Çalıştay sonrasında, ilk olarak, çalışma masalarındaki raportörler, müzakereler esnasında alınan notları toparlamış, daha sonra her bir masada bulunan moderatörler bu metinlere son şeklini vererek Çalıştay İdare Heyeti'ne göndermişlerdir. Elinizdeki metin, çalıştaydaki dokuz çalışma masasında konuşulan, tartışılan ve ortaya konulan önerilerden oluşan ve moderatörler tarafından gönderilen metinlerin Çalıştay İdare Heyeti tarafından gözden geçirilmiş ve özetlenmiş halidir.

Editör

Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN

ÇALIŞTAY DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN, Aksaray Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Murat ERTEKİN, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Rektör Yardımcısı

Prof. Dr. Mehmet Ali HACIGÖKMEN, Selçuk Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi Dekanı

Dr. Gültekin GÜLLÜ, Anadolu Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Da-
ire Başkanı

Nurullah OSMANLI, Konya Vakıflar Bölge Müdürü

Nuri KELEŞ, Karatay Belediyesi Kültür İşleri Müdürü

Doç. Dr. Ebubekir CEYLAN, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyoloji
Bölümü

Ömer Faruk SELEŞ, Cihannüma Konya İl Temsilcisi

ÇALIŞTAY SEKRETERYASI

Mustafa KARAHANCI, TRT Proje Hizmetleri Müdürü

ÇALIŞTAY RAPOR HAZIRLAMA KURULU

Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN, Aksaray Üniversitesi Rektörü

Doç. Dr. Ebubekir CEYLAN, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyoloji
Bölümü

Mustafa KARAHANCI, TRT Proje Hizmetleri Müdürü

GİRİŞ

Bir çalıştayda dile getirilen fikirleri / önerileri topluma ulaştırırken hazırlanan sonuç raporu, genellikle iki yoldan birini takip ederek yazılır. Birincisi, çalıştayda ileri sürülen görüşleri olduğu gibi sonuç raporuna aktarmaya çalışmaktır. Bu yolla hazırlanan raporda katılımcıların yaptıkları katkıyı olduğu gibi topluma aktarmak kolaylaşır. Ama bu yöntemin dezavantajı vardır. Raporu okuyan kişi, farklı meslekî tecrübelerle yazılmış ve çoğu kere meslekî kavramların da yer aldığı cümleler / paragraflar arasında asıl söylenmek isteneni bulmakta zorlanır. Sonuç raporunu hazırlayanların bu yöntemi tercih etmesi, anlaşılabilir bir durumdur. Zira hem raporu hazırlamak kolaylaşmakta hem de raporu hazırlayanların sorumlulukları azalmaktadır.

İkincisi de çalıştay katılımcılarının katkılarını da dikkate alarak sonuç raporunu serbest bir şekilde kaleme almaktır. Bunun avantajı, metnin tek bir kaleminden çıkmasından dolayı okumayı kolaylaştırmasıdır. Ama en büyük dezavantajı da çalıştayda dile getirilen görüşlerin orijinal haliyle sonuç raporunda yer bulamaması ihtimalidir. Bununla birlikte, ikinci yöntemde sonuç raporunu hazırlayanların sorumlulukları artmaktadır.

Bu raporda ikinci yöntem tercih edilmiştir. *Şehir ve Medeniyet Çalıştayında* dokuz farklı masa bulunmaktaydı. Her masanın hazırladığı rapor, (doğal olarak) diğerinden farklı bir dille yazılmıştı. Bu dil farklılıklarını da ortadan kaldırmak ve ortalama bir okuyucunun metni anlamasını da kolaylaştırmak için çalıştay masalarından gelen raporlar tekrar tekrar okunmuş, kendi içinde bütünlüklü bir metin ortaya çıkarılmıştır. Bu yapılırken çalıştay masalarından gelen raporlardaki orijinal ifadelerin de metinde yer almasına azamî düzeyde riayet edilmiş; bu mümkün olmazsa her bir masada dile getirilen görüşlere, farklı ifadelerle de olsa Sonuç Raporunda yer verilmiştir.

Sonuç Raporu, Türkçe açısından akıcı bir üslûpla (ve *Salgının da etkisiyle morali / motivasyonu düşük bir okuyucu kitlesinin psikolojisi de dikkate alınarak*) yazılmaya çalışılmıştır.

Uygulayıcılar için yol gösterici mahiyette olacağı düşünülen öneriler, Sonuç Raporunda ana metinden ayrıştırılmış, kenardaki kutucuklara yerleştirilmiştir.

Hem ülke nüfusunun şehirlere dağıtımını hem de şehirlerin ve şehirdeki her birimin (semtin/ mahallenin) nüfusunu dinamik bir şekilde takip edecek adımlar atılmalıdır.

AH O ESKİ ŞEHİRLER!

Şehir, değişik disiplinler tarafından farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Ancak bu tanımlarda nüfusun önemli bir yerinin olduğunu belirtmek gerekir. Şehir, bir bakıma, belli bir yerde nüfus artışına işaret etmektedir. Dolayısıyla, bir şehir için demografik yapının önemsenmesi gerekmektedir. Ancak bu sayede kontrol sağlanıp sağlıklı bir şehir yapısı elde edilir.

Osmanlı Devleti, şehirlerin nüfusunu belirli bir seviyede tutmayı başarmış, egemenlik sahası içerisinde ciddi bir iskân politikası takip etmiştir. Bu sayede, hem nüfusun bir yere yığılmasına, hem de bir yerdeki nüfusun güvenlik sorununa dönüşmesine mani olmuştur.

Osmanlı şehirlerinde mahalle önemlidir. Mahalle, çıkmaz sokaklarıyla birbirine kenetlenmiş durumdadır. Osmanlı'da sokaktan bahçeye, oradan eve ve oradan da odalara geçme şeklinde bir yapı vardır. Bu durum mahremiyet, saygı, bağlılık gibi değerlerin korunması ve bilinmesi için önemlidir. Evlerin inşasında taş, kerpiç ve ahşap malzemeler kullanılarak coğrafyanın imkânlarından yararlanılmıştır. İnsan ve ev arasında beş duyu organı ile hissedilebilen bir ilişki kurulmaya çalışılmış, evlerde işlevsiz alanların oluşmasına izin verilmemiş, evlerin mimarisi hareketli olmayan eşyalara göre tasarlanmıştır.

Osmanlı Devletinde, Anadolu'dan başta Balkanlara doğru olmak üzere, içten dışa doğru bir nüfus hareketi olduğunu söylemek mümkündür. Ne var ki ilerleyen yıllarda bu durum değişmiş, Osmanlı Devleti, 1800'lerden sonra dıştan içe başlayan göçlerle karşıya kalmıştır.

Tanzimat'tan sonra, Osmanlı şehirlerinde kayda değer değişimler gözlenmeye başlanmıştır. Kırım Savaşı sonrası Fransa'dan neredeyse birer kopya edilen belediye kurumu, geleneksel evin yerini alan apartman, çıkmaz sokakların terk edilmesini gerektiren şehir plânlaması; hep bu dönemden sonra gündemimize giren gelişmelerdir.

Gelinen noktada; insanımızın ekseriyetinde mevcut durumun aksine bir şehir inşa etme talebi bulunmamaktadır. Izgara plânlara dayalı apartman hayatına zihinler razı edilmiş durumdadır. Mimarlık ve plânlama okullarında da apartman hayatı öğretilmekte, villa ve toplu konut projeleri çizdirilmektedir. Okullarda çeşitli ölçeklerde yapılan sosyo-mekânsal analiz ve sentezler dönüşüp Yeni Türk Evi tasarımına somut olarak aktarılamamaktadır. Bu, üzerinde düşünülmesi gereken bir durumdur.

Osmanlı Devleti dönemindeki çıkmaz sokaklar, bir bakıma, günümüzde dikey formda çok katlı apartmanlar içinde yukarıya doğru yapılar olmuştur. İmar mevzuatı, uygulayıcıları kısıtlamakta ve ilkesel yaklaşılan özgün mimarî tasarımları desteklememektedir.

Bir "iskân politikası" belirlenmeli, hem ülke içindeki hareketliliği hem de ülke dışından ülke içine yönelen göçleri buna göre yönetmelidir.

ŞEHİRLERİMİZİN HAL-İ PÜR-MELALİ

Cumhuriyetten sonra 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımına göre ülke nüfusu yaklaşık 13 milyondur. Bu nüfusun yüzde 25'i il ve ilçe merkezlerinde yaşıyordu. Bugün şehirlerde yaşayan nüfus, yüzde 93 düzeyine çıkmıştır. Ayrıca, ülkenin toplam nüfusu da yaklaşık 85 milyona yaklaşmıştır. Bu bize, ülke içinde ciddi bir nüfus hareketinin yaşandığını göstermektedir. Bu kadar yoğun bir nüfus hareketinin, hem gittiği hem de ayrıldığı yer bakımından birtakım değişimleri beraberinde getireceği açıktır.

Şehirlerde daha önce oluşmuş olan kimlikler, yeni gelen nüfusun etkisiyle yeniden şekillenmiş, şehirlerdeki kültürel miras tahrip edilmiş, konut açığı oluşmuş ve bu açık yer yer gecekondu gibi tampon mekanizmalarla çözülmeye çalışılmış, şehre yeni gelenlerin nöbetleşe yoksulluğu devraldığı mekânsal ayrışmalar oluşmuş, nüfus artışı, artan nüfusun daha fazla ulaşım ihtiyacı trafiği artırmış, artan trafik kirlilik sorunlarına yol açmış, ülkenin enerji tüketimini artırmış, imar süreciyle ilgili tartışmalı talepler artar olmuş, buna son yıllarda başta Suriye olmak üzere yurt dışı kaynaklı sığınmacılar sorunu da eklenmiş; özetle, bugünün şehirleri, çok sayıda sorunla baş etmek durumunda kalmıştır.

Artan nüfus, bir de ağırlıklı olarak şehirlerde yaşıyor olunca, gıda temini de önemli bir şehircilik sorunu haline gelmektedir. Zira şehirler, kırsal alan üzerinde de doğrudan ve dolaylı etkiler oluşturmaktadır. Gıda temini bakımından kırsal alan şehirlerin önemli bir parçasıdır. Ama şehirler, başta hava kirliliği, sera gazı salınımı, su tüketimi gibi yollarla da kırsal hayatı tehdit etmektedir. Kırsal hayatın her geçen gün çekiciliğini yitirmesi ve tarımla uğraşmanın itibarsızlaşması, kırsal alandaki sorunları da yakıcı hale getirmektedir.

Büyükşehir belediyeleri, ilin tamamına hizmet sunar hale gelmiştir. Bu sayede kırsal alandaki sorunlar il ölçeğinde ele alınabilmektedir. Büyükşehir statüsünde olmayan illerde (*toplamda 51 ilde*) de ilin adıyla anılan belediye ilin tamamında yerel hizmetlerden sorumlu hale getirilebilir. Buna göre, ilçe belediyeleri de ilçe sınırlarındaki yerel hizmetleri deruhte edecektir. Bu illerde, il düzeyinde genel hizmetlerin sunumundan il idaresi, ilçe düzeyinde genel hizmetlerin sunumundan ise ilçe idaresi sorumlu olmaya devam edeceklerdir. Bu değişiklik, kırsal alandaki sorunların daha bütüncül ele alınmasına katkı sağlayacaktır.

ŞEHİRLERİN GELECEĞİ, GELECEĞİN ŞEHİRLERİ

Şehirler, dünyada meydana gelen teknolojik, sosyal, siyasî ve ekonomik değişikliklerden etkilenmektedir. Bu alanlardaki yeni gelişmeler, yönetim yapısı, altyapı, teknik uygulamalar, siyasî mekanizmalar, hizmet süreçleri, insan alışkanlıkları vb. konularda değişimler oluşturmaktadır. Stratejik olarak şehirleri çok boyutlu etkileyen veya gelecekte etkileye-

Şehirlerin de sorumluluk üstlenmeye başladığı tarım ve hayvancılık, bir millî güvenlik sorunu olarak ele alınmalı, “çiftçilik” yapanların “aklımın başka işlerde olmayacağı şartlar”ın sağlanacağı adımlar hızla atılmalıdır.

Büyükşehir statüsünde olmayan illerde ilin adıyla kurulan belediyeler ilin tamamındaki, ilçe adıyla kurulan belediyeler de ilçe sınırları içindeki yerel hizmetlerden sorumlu olmalıdırlar.

cek gelişmelerin farkında olmak, onları analiz ederek gelişmelerdeki fırsat ve tehditlere karşı önlemler ve uyum mekanizmaları geliştirmek her zamankinden daha önemli hale gelmiş durumdadır.

Şehirlerle ilgili farklı alanlardan çok sayıda yaklaşım, uygulama modeli ve kavram görülmektedir. Bunların bir kısmı şunlardır: Akıllı şehir, dirençli şehir, döngüsel ekonomi, yönetim, sürdürülebilirlik, enerji verimliliği, karbon nötr şehirler, negawatt, inovasyon, elektrikli araçlar, verimli şehirler, birçok konuda dost şehirler, kendi kendine yeten şehir, sosyal kapsayıcı şehir, adil şehir, yeşil bina vb. Ayrıca, bu konular altında yine birçok alt başlık bulunmaktadır

Şehirlerle ilgili yeni trendlerin bir kısmı özel sektör tarafından ürün ve hizmet geliştirme bağlamında ortaya konurken, bir kısmı çevre ve mekân tahribatını iyileştirmek ve geliştirmek amacını taşımaktadır.

BİR NEHİRDE İKİ DEFA YIKANILMAZ

Şehirlerin geleceği ile ilgili yaklaşımlar ve uygulamalar bağlamında insanın ve organizasyonların yapısı da değişmektedir. İnsan mekân ilişkisi, iş modelleri, meslekler, alışveriş biçimleri, para, iletişim, kamu yönetimi örgütlenmesi ve hizmet süreçleri, günlük yaşam alışkanlıkları, serbest zaman faaliyetleri, mekânsal tasarımlar, konut biçimleri, güvenlik ve sağlık anlayışın da önemli değişimler söz konusudur. Bu değişimler ilgili değerleri ve normları da değiştirmektedir.

Şehirler mevcut durumda karşı karşıya oldukları birçok önemli problemi çözmeye çalışmaktadır. Diğer taraftan şehirlerin daha fazla yeşil alana sahip olduğu, enerji verimliliğinin dikkate alındığı, karbon ayak izinin ve gri suyun azaltıldığı, yönetişimin geliştiği, birbiri ile haberleşen cihazlara dayalı teknik altyapının bulunduğu, yayalaşmanın arttığı, otomom ve elektrikli araçların yaygınlaştığı, ekoloji koridorlarının oluşturulduğu, atık yönetiminin geliştiği, mülk alışkanlıklarının paylaşım temelli değiştiği, kamu ve özel kurumlardan oluşan merkezlerin nitelik değiştirdiği bir geleceğe doğru gidilmektedir. Nüfusun yığıldığı ve büyük ölçekli kompakt şehirler yerine daha küçük kendi kendine yeterli dağınık ve çok merkezli şehir yapılarına geçilmesi önerilmektedir.

Blockchain ortaya çıkışı/yayılmaması ile birlikte doğrudan demokrasinin imkân dâhiline girmesi ile siyasî temsile dayalı meclis yapılarının anlamı zayıflamaktadır. Siyaset araçları yeniden tanımlanmaktadır. Eğitim ve mesleklerin mekândan ayrılması ile günlük yaşamda yapılan seyahatler ortadan kalkacak, bunun yerini turizm seyahatleri alacaktır. Enerji ile bağlantılı olarak daha çok yatay şehirleşme ön plâna çıkacaktır. Herkesin kendi enerjisini ürettiği, kendi atığını dönüştürdüğü ya da yok ettiği evlerden başlayan süreç, sokak, mahalle olarak ilerlerken en sonunda kendi kendine yetebilen şehirler oluşacaktır.

Yatay mimarî ve bahçeli evler gibi sürekli vurgulanan ama bir türlü pratiğe aktarılamayan hayallerimiz daha fazla ötelenmemelidir.

Pandemi ile birlikte de daha da artan kendi besinini üretebilme arzusu geleceğin şehirlerinde daha sistematik bir şekilde kendini gösterecektir. Yatay şehirleşme de yine bu konu ile ilintili bir sürece tekabül etmektedir. İnsanlar üzerinde yapılan araştırmalar yatay yerleşim biçimine doğru bir yönelim olduğunu göstermektedir.

Geleceğin şehirlerinde verim, sadece nicel boyutta ele alınmayacak, verimin niteliksel boyutuna da dikkat çekmek; sosyal, psikolojik, duyusal, kültürel boyutlardaki verimliliği de düşünmek gerekecektir.

Mevcut durumda şehirlerde önemli bir problem alanı şehir sakinleri arasında ekonomik ve sosyal imkânlar bakımından uçurumların olmasıdır. Gelecekte de yeni yaşam tarzının getirdiği ortamda bu problem artabilir. Toplumsal kesimler arası mekânsal farklılaşmalar derinleşebilir. Bu durum şehirlerdeki adaleti, güvenliği, huzuru ve toplumsal kapsayıcılığı zayıflatabilir.

Geleceğin şehirleri ile ilgili yaklaşım ve uygulamalar da insan ve çevre için yeni problemler de doğurabilir. Fosil yakıtlar yerine elektrikli araçlara geçilmesi söz konusu olmakla birlikte elektrik üretimi de çevreye zararlı olabilmektedir. Yenilebilir enerji üretim alanlarının doğa ile dost biçimde yaygınlaştırılması önem taşımaktadır. Ayrıca, yeni uygulamaların oluşturduğu örneğin batarya atıkları gibi yeni problem alanları da iyi yönetilmelidir.

BEN YAPTIM, OLDU (MU?)

Şehirlerle ilgili yeni gelişmelerde diğer önemli bir konu yönetişimdir. Şehirdeki aktörlerin ve genel olarak halkın değişim ve yönetim süreçlerinde daha aktif olması önem taşımaktadır. Kentin içerisindeki gömülü kültürel kodların yeni gelişmeler ile uyumlaştırılması noktasında yönetişim önemli işleve sahiptir. Yerel yönetimlerin üniversiteler, sivil toplum, özel sektör ve bireyler ile iş birliği yaptığı ve bu kesimlerin süreçlere katkı sağladığı iş modellerinin oluşturulması önem taşımaktadır.

Şehirlerde gelişen yeni uygulamalar ekonomiyi de değiştirmektedir. Şehirlerde gelecekte inovasyona dayalı, girişimcilik ve kümelenme ile desteklenmiş, melek yatırımcı ve start-up'ların arttığı, yapay zekâ başta olmak üzere bilişim teknolojileri ve diğer yeni teknolojilerin odak alındığı, küresel ağlara entegre edilmiş ekonomik alanların geliştirilmesi ve şehir ekonomisinde bu dönüşümün gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Şehirlerde, geri dönüşebilir malzeme ile konut ve diğer binaların inşa edilmesi, yeni teknolojilere dayalı entegre hareketlilik plânlarının yapılması, verimli su yönetimine geçilmesi, deniz suyundan ve atık sudan temiz su olarak yararlanılması, yağmur suyu yönetiminde sünger şehir uygulamaları, risk yönetiminin geliştirilerek daha dirençli yapının kurulması, yaşlanan nüfusun sosyal hizmetlerde dikkate alınması, atık yönetiminin geliştirilmesi, jeotermal, ısı pompası, sudan hidrojen üre-

*Şehirle ilgili her politikada
“iklim değişikliği” önemli
bir girdi olarak dikkate
alınmalıdır.*

*Şehir plânlarının sürekli
değiştiği bir sisteme
son verilmeli, plân
değişiklikleri çok katı
kurallara bağlanmalıdır.*

tilmesi ya da biogaz gibi farklı bakış açılarının da enerjilerin de kullanılması gerekmektedir.

ŞEHİR AKILLA YÖNETMEK

Şehirlerde başta akıllı şehir uygulamaları olmak üzere teknolojik uygulamalar insanlarla ilgili birçok verinin kaydedilmesini sağlamaktadır. Bu süreç geliştikçe insanın günlük yaşamının her anın teknolojik olarak takip edildiği bir ortama doğru gidilmektedir. Toplumların güvenlik ve sağlık endişeleri yanında uygulamaların hayatı kolaylaştırması bu ortamı beslemektedir. Bu noktada, verinin saklanması, millileştirilmesi, paylaşılması, kişisel mahremiyetin korunması, siber saldırılar, insan davranışlarının kısıtlanması, düşüncenin manipüle edilmesi, özgür iradenin ve bireysel tercihlerin daraltılması gibi olumsuz durumlar ortaya çıkabilmektedir. Teknolojik uygulamalar ile insan doğası ve özgürlüğü arasında denge kurulmalıdır.

Yeni yaklaşımlar genel olarak insan ve çevresinin birbiri ile uyumunun daha fazla sağlanması ve dünyanın daha güzel bir yer olması konusunda temel amaçlara sahiptirler. Bu süreçte yeni yaklaşım ve uygulamaların araçsal işlevi insan ve çevrenin önüne geçerek onu doğasından uzaklaştıran mekanik bir konuma doğru evrilmemelidir. Özellikle teknolojileri geliştiren özel sektörün kâr amacı önemli bir risk oluşturmaktadır. Uygulamalarda bu konuda olumsuz örnekler de görülmektedir. İnsanın doğasını yeniden tanımlayarak onu tahrip eden yaşam biçimi ve teknik uygulamalara karşı önlemler alınmalıdır.

TERAZİ BU KADAR SIKLETİ ÇEKER Mİ?

Şehirlerde bütünlük bir plânlama ve uygulama anlayışı bulunmamaktadır. Parçalı yaklaşım ve uygulamalar genel sistemi bozmakta ve uyum sorunları oluşturmaktadır.

Son yıllarda çok sayıda şehir ve bölge plânlama bölümü açılmıştır. Buldukları şehirler, öğretim kadrosu ve teknik ve sosyal imkânlar açısından yeterli düzeyde olmayan bu yeni şehir ve bölge planlama bölümlerinden yetişecek insan gücünün eksiklerinin olacağı da baştan kabul edilmelidir. Bu sorunların aşılabilmesi için şehir ve bölge planlama bölümlerinin açılacağı şehirlerle ilgili sıkı ölçütler getirilmesi, YÖK tarafından bölümlere öğrenci alınabilmesi için konulmuş olan öğretim kadrosu ile ölçütlerin şehir ve bölge planlama bölümleri için yeniden oluşturulması, mimarlık bölümlerine alınacak öğrencilerin için hâlihazırda var olan ilk 250.000'e girme başarı ölçütünün şehir ve bölge planlama bölümleri için de uygulanması, eğitim süresinin 4+1 yıl olacak şekilde plânlaması, dört yıl sonunda mezun durumundaki öğrencinin meslekî yetkinliğini ölçecek bir sertifikasyon sisteminin getirilmesi, şehirlerin

inşasıyla yakın ilişki içerisinde olması gereken mimarlık ile şehir ve bölge plânlama meslek alanlarında yürütülen derslerde, mimarlık bölümlerinde şehircilik, şehir ve bölge plânlama bölümlerinde mimarlık derslerinin etkinliğinin artırılması, sorunu azaltacak adımlar olabilir. Ayrıca, şehirlerin inşasında ciddi bir gücü ve sorumluluğu olan inşaat mühendisliği ve harita mühendisliği alanlarında eğitim alan meslek insanlarına da şehircilik eğitimi verilmesinin önemli olduğu vurgulanmalıdır.

ANKARA – TAŞRA GERİLİMİ

1985 yılında 3194 sayılı Kanunun çıkarılması sırasında yerindenlik ilkesi çerçevesinde yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve plânlama alanında yetkilerinin artırılmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır. 1985 yılına kadar imar plânlarının onayı belediye meclisleri ve Bakanlık tarafından iki aşamalı yapılırken, 1985 yılından sonra belediye meclisleri planların onaylanmasında tek yetkili merci haline gelmiştir. 1985 yılından sonraki işleyiş yerel sorunların çözümünde plânlama sistemini hızlı ve etkin hale getirmiş olmasına karşın beraberinde bazı sorunları da getirmiştir ki, bunlardan en önemlisi, onaylanmış olan imar planları üzerinde, kişisel çıkarların korunmasına yönelik, adalet duygusunu zedeleyen nitelikte yapılan plan değişiklikleri olmuştur. 2020 yılı içinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hazırlanan kanun değişikliği ile parsel ölçeğinde plân değişikliklerinin önüne geçilmiş olsa da sorunun tam anlamıyla çözüldüğünü söylemek güçtür. Plân notlarının değiştirilmesinin plân değişikliği işlemi kapsamında değerlendirilmemesi, plân notlarında yapılan değişikliklerle yapı inşaat alanı ve kat artışına izin veren uygulamalarının önüne geçilmesi; ayrıca, imar planlarının onaylanmasında belediye meclislerinin yetkili olması, ancak imar plân değişikliği işlemlerinde denetimi arttıracak yeni mekanizmalar oluşturulması, örneğin koruma kurullarındaki işleyişe benzer biçimde, plân değişikliklerinin yerel düzeyde oluşturulan teknik kurulların onayı ile gerçekleşmesi, böylelikle adalet duygusunu zedeleyen ve bir kamu belgesi olarak plânlara olan güveni azaltan değişikliklerin önlenmesi, bu düzeydeki sorunların aşılması için önemli olacaktır.

MAL CANIN YONGASIDIR

İmar konusu, esasında, bireylerin talepleriyle şekillenen bir olgudur. Ülkemizde mülkiyet hakkı, anayasa ile güvence altına alınmış bir haktır. Anayasanın aynı maddesinde bu hakkın kamu yararı ile sınırlandırılabilmesi, mülkiyet hakkının kullanılmasının toplum yararına aykırı olmayacağı dile getirilmiştir. Anayasa'daki bu vurgulara karşın, halihazırda işleyen sistemde toprağın kullanım hakkını değil, alım-satım değerini ön plâna çıkararak, yüksek kazanç/rant beklentisi ile arsa ve arazi tica-

Şehir idareleri, başta uçan arabalar, artan bisiklet ve scooter kullanımı olmak üzere, geleceğin şehirlerinde bizi bekleyen yeniliklere göre şehirleri yeniden plânlamalıdır.

retini özendiren, emeksiz kazancı teşvik eden, sanayi firmalarını dahi toprağa yatırım yapmaya teşvik eden bir yapı söz konusudur. Bu durum toplumsal kabuller/öncelikler, değer yargıları ve ahlâkî anlamda derin etkiler yaratmaktadır. Şehirleri kültürel gelişmenin ve medeniyet inşasının mekânı olmaktan çıkarıp maddî anlamda fırsatlar alanına dönüştüren bu yapının ciddi biçimde sorgulanması gerekmektedir. Bu sorunun çözümüne yönelik olarak da; imar plânları ile üretilen değer in özde kamunun hakkı olduğunu kabul eden, boş arsaları vergilendiren, inşaat firmalarını etaplar hâlinde belirlenmiş sahalarda çalışmaya teşvik eden “müşterek inşaat sahası” uygulamaları gibi çözümler ileri sürülebilir.

TAÇ GİYEN BAŞ USLANIR!

Şehrin şekillenmesinde en etkili olanlar yöneticilerdir. Yöneticileri, belediye başkanları ve belediye meclisi üyeleri şeklinde geniş şekilde ele almak gerekir. Zira bazı bakımlardan belediye meclis üyeleri, belediye başkanları kadar şehirle ilgili kararlarda etkili olabilmektedirler.

Her ne kadar bir sorumluluk üstlendiğinde yöneticinin daha dikkatli olacağı varsayılrsa da, her durumda bu şekilde olmayabilir. Dolayısıyla, seçmenlerin yerel idarecileri belirlerken / seçerlerken daha dikkatli olmaları beklenir. “Gönül belediyciliği” gibi vicdanî yanımıza seslenen vassıflar öne çıkarılarak yapılan telkinler ise, hayatın dinamik yapısı içinde önemini yitirebilmektedir. Dolayısıyla, seçmeni sürekli teyakkuz hâlinde tutacak başkaca mekanizmalar oluşturulmalıdır.

Daha önce belediye başkan yardımcılığı yapmış ve dolayısıyla az çok belediye başkanlığına vekâlet etmiş birini aday belirlemek, yöneticilerle ilgili sorunları azaltacak öneriler arasında sayılabilir. Yine belediye başkan adayları, “belediye akademisi” gibi kurumsal yapılar içinde yoğun bir belediycilik eğitimine tâbi tutulabilir ve dolayısıyla karşılaşması muhtemel sorunlar hakkında bilgilendirilebilirler.

Yöneticiler, eğer kendisi engelli değilse, yaşlı değilse, dezavantajlı bir gruptan gelmiyorsa, bu konulara duyarsız kalabilmektedir. Belediyelerin “şehirden yaşayan ama şehir yokmuş gibi muamele gören” ve bir bakıma “şehrin kayıpla rı” olarak ifade edilebilecek olanları dikkate alacakları sağlam çözümler belirlenmelidir. Bu konularda “olmazsa olmaz standartlar” diye de ifade edilebilecek olan “evrensel tasarım ilkeleri”ne bağlılık hukukî açıdan zorunlu hale getirilebilir. Bu standartların gevşetilmesine yönelik adımlar da ağır bir biçimde cezalandırılabilir.

Türkiye’de “siyasetin finansmanı” da yöneticileri töhmet altında bırakan önemli konulardan biridir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde olduğu gibi yerel seçimlerde de adayların kimler tarafından nasıl finanse edileceği, yapılacak bağışların üst sınırları, bu işi kimlerin takip edeceği / denetleyeceği gibi konular açık ve şeffaf bir biçimde belirlenirse, gereksiz spekülasyonlar bertaraf edilecek ve bir iddia ortaya atıldığında da ki-

min kime ne kadar destek verdiği görülecek, ilerde bağışçıya / bağışçılara haksız / hukuksuz jestler yapıldığında da bunları hem ilgili denetim kurumları hem de kamuoyu görecektir. Demokratik sistemimizin önemli bir eksikliği de giderilmiş olacaktır.

“Yönetimin sigortası denetimdir”. Hangi düzeyde olursa olsun, yöneticilerin, hem kendisini seçenlerce bir kamuoyu denetimine tâbi olmaları, hem de devletin ilgili denetim birimlerince denetimi önemlidir. Ama denetimin, bir iş yaptırmama noktasına evrilmemesine dikkat edilmelidir.

UÇAN ARABALAR

Ulaşım deyince akla ilk olarak ulaşım araçları gelmektedir. Ülkemizde özel ulaşım araçları daha çok tercih edilmektedir. Dolayısıyla toplu taşıma kültürü zayıftır. Mecbur kalmayan toplu taşıma araçlarını tercih etmemektedir. Bisiklet ve benzeri çevreci araçlar da Salgın öncesine kadar pek rağbet gören ulaşım araçları değildi. Belki ileriki yıllarda bu tür ulaşım araçları daha fazla rağbet görebilir.

“Obez şehirler”, aynı zamanda, şehirdeki yerel mal ve hizmetlere ulaşım sorununu da beraberinde getirmektedir. Örneğin yaşlılar, engelliler, şehrin çeperlerinde yoğunlaşan yoksullar, şehrin merkezlerinde kalan hizmetlere erişmekte zorluk yaşamaktadırlar. Bu sorunları aşmak için ilk akla gelen öneri, haliyle, çok büyüyen şehirlerde birden fazla merkez oluşturma düşüncesidir. Ama bu, henüz ülkemizde başarılabilmiş bir uygulama değildir. Durum böyle olunca, esnek bir ulaşım plânlamasına gidilmesi, toplu ulaşımında insanî standartlara azamî riayet gibi konular önemli hale gelmektedir. Özel araçların bu kadar yaygınlaşması ve üstelik de özel araç kullanım kültürünün eksikliği, şehrin kahir ekseriyeti için ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Bu konudaki önemli bir gelişme, uçan araçlardır. Bir kuşak önce “Uçan Araba” çizgi filmi, çocuklarımız için eğlenceli bir televizyon programıydı. Ama öyle gözüküyor ki, yakın bir gelecekte uçan arabaları da tepemizde dolaşılıyor halde göreceğiz. Belediyelerin bu konuda kafa yormalarında ve dünyadaki gelişmeleri takip etmeye başlamalarında yarar olacaktır.

Ulaşım ile ilgili bir diğer önemli umut kaynağımız da ulaşım da “akıllı şehircilik uygulamaları”nın daha fazla kullanılmaya başlanmış olmasıdır. Şehirlerdeki hareketliliği, büyük veri haline getirip buradan hareketle çözümler üretebilme imkânı ortaya çıkmıştır. Ancak bunu yapabilmek için ciddi yatırımlar yapmak gerektiği açıktır.

Salgın, hayata bakışımızı önemli ölçüde etkilemiştir. Önümüzdeki yıllarda bisiklet, skooter gibi ulaşım araçları daha fazla kullanılacaktır. Ancak bu ulaşım araçlarının kullanımı, sahipsiz sokak köpeklerinin bulunmadığı şehirlerde mümkün olabilecektir. Hayvanlarla ilgili son düzenleme, sahipsiz sokak hayvanı kavramını ortadan kaldıracak bir sü-

Şehirde yaşayan herkesin bütün mal ve hizmetlere eşit erişimini sağlayacak bir anlayış, anayasal norm haline getirilmelidir.

Kentsel dönüşüm uygulamalarının sınıfsal ayrışmaya (ve hatta şehir içinde bir sürgüne) dönüşmemesi için mevcut uygulamalar tekrar edilmemelidir.

reci başlatmıştır. Ancak sahipsiz sokak hayvanlarının olduğu bugünkü durumdan, sahipsiz sokak hayvanlarının bulunmadığı duruma geçiş, bir süreyi de alacak gözükmetedir. Bu süreyi kısaltmak, başta belediyeler olmak üzere ilgili kanunların sorumluluk yüklediği kamu kurum ve kuruluşlarının hızlıca ödevlerine yerine getirmesiyle mümkün olacaktır.

KORUYALIM MI, YIKALIM MI?

Şehirlerin bir görünen bir de görünmeyen yönü vardır. Her ikisi de bize geçmişten miras olarak aktarılır. Şehirlerimizin özellikle tarihî bölgelerinin korunması önem arz etmektedir. Ama Türkiye’de koruma konusunda bir kamuoyu oluşmamıştır. Ayrıca geleneksel ve modern mirasın korunması arasında da bir gerilim vardır.

Koruma duygusu, çok erken yaşlardan itibaren gelişecek bir duygudur. Bu konuda, başta yerel yönetimler olmak üzere bu konuda yoğun bir çaba içine girilmesi gerekmektedir. Farklı kurumlar tarafından bu yönde yapılan çabalar arasında da bir bütünlük oluşturulmalıdır.

Yaşadığı yeri sevmeyen birinin orayı korumasını beklemek imkânsızdır. Koruma için tabî ki modern pek çok gelişmeden yararlanılabilir. Ama bu iş, her şeyden önce, bir gönül işidir. Bu yüzden, şehirlerde belki de en değerli eser olarak insanın ruhunun korunması gereklidir.

Kültürel mirasın korunmasına yönelik çabaların çok sayıda kurum ve kuruluş tarafından üstlenilmiş olması, yetki çatışması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Korumayla ilgili projelerin denetimi, bir sorun olarak önümüzde durmaktadır. Koruma projelerinde çalışacak ustalar önemlidir. Bu alanda yetişmiş isimler yok denecek kadar azdır ve sayıları her geçen gün azalmaktadır.

Bir de tek korunacak eser, mimarî eserlerdir yanlışlığı vardır. Soyut kültürel mirasın korunması da çok önemlidir. Örneğin, gençlerin yaşlılar ile iletişimini artırmak için kreşler ve huzurevleri ortak çalışmalar yürütebilirler, eğitim çok boyutlu olarak tasarlanarak aidiyet üreten bir forma getirilebilir, çeşitli eğitim tasarımları (*hikâyeleştirmeler*) farklı ölçeklerde farklı kesimlere aktarılabilir.

Hem somut hem de soyut mirasın korunması için “şehir araştırma merkezleri” kurulabilir. Bu merkezler, her bakımdan şehrin bir envanterini de çıkarmış olurlar. Buralarda şehirlilerin ortak bir geçmiş ve ortak bir gelecek adına ne yapabileceklerine dair ufuk açıcı çalışmalar da yapılabilir.

Türkiye’de hızlı bir şehirleşme yaşanınca, çarpık şehirleşmeyle karşılaşmak da kaçınılmaz hale gelmiştir. Korunmaya değer görülemeyecek kadar şartları kötü çok sayıda yapı da bulunmaktadır. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’nın açıklamalarına göre Türkiye’de yıkılıp yeniden yapılması düşünülen 7 milyon yapıdan söz edilmektedir. Bununla ilgili çok sayıda kanunda düzenlemelere de yer verilmiştir.

Mevcut yapıların yıkılması ve daha iyi şartlarda bir yapı stoku elde edilmesi (kentsel dönüşüm uygulamaları, çokça tartışmayı da beraberinde getirmiş, pek çok yerde yoksulların şehrin dışına sürüldüğüne dair eleştiriler dile getirilmiştir. TOKİ'nin dâhil olduğu projelerde de yoksulların gözetilmemiş olması, sosyal devlet ilkesiyle bağdaşmaz bulunmuştur.

Kentsel dönüşüm süreci henüz başlangıç aşamasında sayılabilir. Yoğunluğu artıran kentsel dönüşüm uygulamaları yerine, yoğunluğu azaltan, mümkünse mahalle bazlı uygulamalara dayanan, kentsel dönüşümden etkilenecekleri süreç hakkında bilgilendiren, farklı yerler için farklı dönüşüm modelleri öneren, mevcut mülkiyet sahiplerini kiracı durumuna düşürmeyen, mimari, teknik altyapı ve üstyapısı kadar sosyolojik, psikolojik, kültür, çevre ve atık boyutlarıyla da iyi yönetilen uygulamalara doğru evrilen politikalar, tartışmaları bir ölçüde azaltmış olacaktır.

EKMEK ELDEN, SU GÖLDEN

Şehirler önemli tüketim merkezleri haline gelmişlerdir. Yakın döneme kadar, şehirler, sanayi ve hizmet sektörünün yoğunlaştığı yerler olarak anıldılar. Büyükşehir Kanunu ile bu illerde büyükşehir belediyeleri artık ilin tamamında hizmet sunar hale geldiler. Bu belediyelerin görevleri arasına tarım da dâhil edildi. Dolayısıyla, en azından büyükşehir belediyeleri, her bakımdan kendi kendine yeten, dahası, diğer şehirlere (*ve hatta dışarıya*) mal ve hizmet satabilen idareler haline gelmek için gayret göstermek durumundadırlar.

Şehir idarelerinin hangi alanda üretici olacakları, tabii ki, merkezî idareden bağımsız karar verebilecekleri bir konu değildir. Ancak devletin ve hükûmetin genel politikalarıyla uyumlu olacak şekilde; şehirler, bir üretim üssü haline gelmek için daha fazla gayret göstermek durumunda kalacaklardır. İşe, tarım ve hayvancılıktan başlanmak durumundadırlar. Zira başka pek çok şey olmadan hayat devam edebilir ama doğar doğmaz başladığımız yeme / içme eylemi olmadan hayat devam edemez. Bu yüzden, tarım arazilerinin korunmasından / şehirleşmeye açılmamasından başlanarak, her karış toprağın verimli bir şekilde değerlendirilmesinin yolları aranmalıdır. Tarım ve hayvancılıkla uğraşmak, itibarlı bir iş haline getirilmelidir. Bunu yapmak için tarım ve hayvancılıkla ilgili ürünlere alım garantisi, taban fiyat gibi bildik mekanizmalar yanında kırsal hayatın şartlarını şehir hayatı şartlarına yaklaştırmak şeklindeki dünya örneklerini de incelemek gerekecektir. Aksi halde şimdilik sadece sığınmacıların işçi olarak çalıştıkları bu sektörün ileride hiç kimsenin tercih etmediği bir noktaya gelinmesi, bugün değil belki ama o gün, bir millî güvenlik meselesine dönüşebilir.

Yerel yönetimlerin sorumluluk alanlarının il sınırları olduğu durumda; şunlar da söylenebilir: Tarım ve hayvancılık uygulamalarında yerli ırkların korunmasına dikkat edilmeli, ülkemizin bio-çeşitliliğine zarar veril-

Korumanın çocukluktan itibaren başlayan bir sevgiye dönüşmesine odaklanılmalı; bir ilde, eğitimin özellikle başlangıç aşamalarında, o ilin adıyla anılan bir ders müfredata konulmalıdır.

memeli, özellikle tarımda hangi ürün deseninin üretileceğine merkezi hükûmetle birlikte karar verilmeli, modern sulama teknikleri yaygınlaştırılmalı, hassas tarım uygulamaları ve yenilikçi tarım teknolojileri hayata geçirilmeli ve su kaynakları hesaplarında iklim değişikliği verileri hesaba katılmalıdır.

KABA İŞÇİLİKTE İNCE İŞÇİLİĞE...

Şehirlerimizin kültür işleri, büyük ölçüde idarecilerin özel ilgileriyle ilerlemektedir. Bu ilgi, bazen geçmişe dönük, bazen de geleceğe dönük bir yaklaşım şeklindedir. Oysa geçmiş de gelecek de aynı potada eritilebilir. Şehirlerin tasarımında ne ütopyik ne de romantik yaklaşıma teslim olan ve millî kültürümüzü yansıtan ortak akıl ile geliştirilmiş öneriler üretilebilir. Ama siyasetin keskin sınırlarla gelenek ve modern arasına sıkışmış olması, çoğu kere buna engel olmaktadır.

Şehirlerin dünden bugüne hikâyesini (*kültürel birikimini*) görebileceğimiz en önemli mekânlardan biri, “şehir müzeleri”dir. Müzecilik bizde emekleme aşamasındadır. Şehirler, şehir müzeleriyle başlayıp ileri düzey kültür mekânlarına doğru adımlar atabilecek noktalara, örneğin “edebiyat külliyesi” gibi ileri düzey işlere de geçebilirler.

Turistler, genellikle turizm acentelerinin rehberlerinin yönlendirmesiyle şehirleri gezerler. Şehirlerin tanıtımını daha etkin bir şekilde turistik gezi programlarına dâhil edecek adımlar atılabilir, örneğin, hangi şehir gezilecekse o şehirde turist gezdiren rehberin belirli bir bilgi birikimine sahip olması ve bunu turistlere aktaracak yetkinlikte olması şartı aranabilir.

Şehirlerimizin kültür faaliyetlerindeki önemli bir eksiklik de bütün faaliyetlerin yabancı turistlere göre kurgulanmış olmasıdır. Ülkenin birlik ve beraberliği için vatandaşlar arasındaki duygudaşlık önemlidir. Bu duygudaşlığı pekiştirebilecek olan etkinliklerden biri de farklı şehirleri gezmek ve görmektir. Bunun mümkün olabilmesi için başta fiyatlandırılmalar üzere hemen her alanda önemli standartlar belirlemek gerekecektir.

Şehirlerimizde kültür sanat ve kongre merkezleri yapımından daha önemlisi, yapımı tamamlanan kültür sanat merkezlerinin içinde icra edilecek olan sanatsal ve kültürel etkinlikleri üretecek, sanatçı ve kültür insanı yetiştirmek olmalıdır. İnsan yetiştirmeye daha çok kaynak sağlanması elzemdir.

Şehirlerimizde temas noktaları azdır. Şehirde ortak yaşama alanlarının çoğaltılması, insanların tabiat içerisinde yüz yüze temas edebileceği imkânların ve kültürel mekânların artırılması sağlanmalıdır. Temas noktaları artırılırken şehirdeki herkesin; kadın, erkek, çocuk, aile, genç, yaşlı; özetle, her kesimin içinde olduğu etkinlikler düzenlenebilmelidir.

“Gezme” ve “görme” bir kültür haline getirilmeli, ilkokul aşamasında ilin, ortaokul aşamasında bölgenin, lise aşamasında da ülkenin gezilmesi ve görülmesi sağlanmalıdır.

Yeni nesil, kişiliklerini daha çok “görsel ve işitsel malzeme”yle inşa etmektedir. Dolayısıyla, yerel yönetimler, bir şehir kimliği inşa etmek, şehir aidiyeti oluşturmak, geçmişle geleceğe taşımak istiyorsa kısa videolar, kısa filmler, sinema filmleri, sosyal medya, metaverse gibi mecralar üzerinde daha fazla kafa yormalıdırlar.

DÜNYA VATANDAŞI: O DA NE Kİ?

Küreselleşmeyle birlikte “akışlar âlemi”nde olduğumuz, hem fizikî olarak hem de sanal plâtıformlarda dünyayı dolaşabildiğimiz, bir bakıma “dünya vatandaşı”na dönüştüğümüz söylenmektedir. Ne var ki, şehirlerimizin ve ülkemizin sınırlarının dışına çıktığımızda; şehrimizde içinde yer aldığımız yaşama ortamı peşimizi bırakmaz. Dahası, şehir kimliğiniz başka şehirlere gittiğimizde o şehre veya yurt dışına çıktığımızda gittiğimiz ülkeye uyum sürecimizi de etkiler (bazen zorlaştırır). “Şehir kimliği” sınırları çizen bir kavramdır.

Şehir kimliği konusunda gösterilecek çabalar önemlidir: Sağlam bir şehir kimliği, dışardan o şehre yönelen iç ve dış göçlere karşı bir savunma hattı oluşturur. Şehrin otantikliğini muhafaza eder. Diğer taraftan, iç veya dış göçle başka bir yere taşınmak istendiğinde gittiği yerdeki şehir kimliğiyle bir mücadele içine de girer, gittiği şehrin kimliğine boyun eğmez. Bu yüzden, yerel yönetimlerin kimlik inşa süreçlerine yapacakları katkı hayatî derecede önemli hale gelmektedir.

Türkiye’deki şehirler son yüzyılda sürekli bir altüst oluş halindedir. Her yönetim, başta sokak, cadde ve belirli mekânların adları olmak üzere hemen her alanda “burasını artık ben yönetiyorum” anlamına gelecek yeni adlandırmalara gitmekte, bir bakıma, hafızayı sıfırlamakta; şehrin değişik semtleri, ilk başlarda iç göçle, yakın dönemde de sığınmacılarla el değiştirmekte ve her gelen o semte kendi rengini vermekte; özetle, bir şehir kimliği inşası zorlaşmaktadır. Yerel yönetimler, sürekli adlandırma değişikliğine gitme hastalığında kurtulmalıdır. Öngörülemeyen nüfus hareketleri dışındaki mekânda hareketliliği ise yönetebilir duruma gelmelidirler.

ASABIMI BOZMA!

İster ülke içinden isterse ülke dışından olsun, şehirlere yönelen göç, bir uyum sorununu da beraberinde getirmektedir. Şehrin kültürel kodlarına uyum sağlayamayan göçmenler ile şehrin mevcut nüfusu arasında gerilimler oluşmaktadır. Bu gerilimler, bazen ileri boyutlara vardığında bir güvenlik sorununa da dönüşebilmektedir. Bu noktaya gelmemesi için kentin dirençliliğinin yüksek olması önemlidir.

Aile, akrabalık, komşuluk ve hatta hemşerilik gibi aidiyet faktörleri; sosyal çevreyi oluşturur ve kişilerin, çok yönlü manevî ve sosyal deste-

Şehirlerimizde kültür sanat ve kongre merkezleri yapımından daha önemlisi, yapımı tamamlanan kültür sanat merkezlerinin içerisinde icra edilecek olan sanatsal ve kültürel etkinlikleri üretecek, sanatçı ve kültür insanı yetiştirmek olmalıdır.

Her şehrin geniş bir mutabakatla belirlenmiş bir kimliği olmalı ve bu kimlik, hem şehirdeki hemşehirlere hem de şehre gelecek olanlara değişik yollarla aktarılabilir, bir aidiyet duygusu oluşturulabilir.

Şehirlerde yaşanan hızlı değişimde İslamiyet kültür havzasının birikimi önemli bir kılavuz çerçeve oluşturmaktadır. İnsanî ve İslamî değerlerin süzgecinden geçmiş ve toplumu önceleyen politikalar geliştirilmelidir.

Merkezî hükümet ile yerel yönetimler, şehirdeki yoksulluğu ortadan kaldıracak adımlar konusunda daha cesur olmalı, sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan yardımlar da “yapabilme (balık tutmayı öğretme)” eksenli yardımlara evrilmelidir.

ğini sağlar. Ama bu kavramların her geçen gün daha fazla örselendiğini görmek mümkündür. Bu da şehirlerimizdeki güvenlik duygusunun azalmasına yol açabilmektedir.

Şehirlerde güvenliği tehdit eden bir diğer önemli sorun da yoksulluktur. Her vatandaşın maddî yoksulluğu ortadan kaldıracak bir “vatandaşlık geliri”ne kavuşması bu açıdan oldukça önemlidir. Şehirlerdeki yoksulluk, merkezî ve yerel yönetimlerce kökünden kurutulmalı, bu sayede terörün en önemli beslenme kaynağı da ortadan kaldırılmalıdır.

Türkiye’de çok sayıda kişi ve kurum sosyal yardım yapmaktadır. Sosyal yardımların birbiri ile entegre edilmesi gerekir. Aksi halde mükerrer yardımlarla imkânlarımız verimsiz kullanılmış olmaktadır.

Ülkemiz hem yurt içinde hem de yurt dışında ciddi yardımlar yapabilen sivil toplum kuruluşlarına sahiptir. Ancak bu kuruluşlar, yaptıkları yardımların ağırlık merkezini maddî destek sağlamaktan kültürel destek sağlamaya, (bir diğer ifadeyle, onlara balık tutmayı öğretmeye) kaydırmalıdır.

TAŞ, AHŞAP VE KERPEÇ: ÇÖZÜM KÖKLERDE Mİ?

Her şehrin diğer şehirlerle ortak özellikleri olduğu gibi iklim, toplumsal yapı, kültür, ekonomi, coğrafi özellikler vb. unsurlar bakımından farklılaştığı noktalar da bulunmaktadır. Ayrıca, kimlik özellikleri yanında toplumsal tercihler de şehirleri birbirlerinden ayırmaktadır. Her şehir, yeni yaklaşım ve uygulamaları yakından takip ederek gerekli altyapının kurulması, normların geliştirilmesi, toplumun süreçlere dâhil edilmesi, kimliği oluşturan unsurlara dayalı olarak tercihleri çerçevesinde kendi özgün modelini oluşturmalıdır. Dünyadaki diğer şehirler ile aynıleşen ve özgün olmayan tasarımlardan uzak durulmalıdır.

Şehirlerle ilgili yaklaşım ve uygulamalar konusunda temel olarak dikkat edilmesi gereken konuların başında bu yeni alanı çerçevlendiren varlık tanımlaması, ahlâkî kurallar ve kamu yararının sağlanması gelmektedir. Özellikle Müslümanların yaşadığı kültür havzalarında var olan insan tanımı, insan ve çevre ilişkisi, ahlâk ve toplumsal fayda konusundaki değer ve ilkelerin yeni yaklaşımların çerçevlendirilmesi ve konumlandırılmasında önemli bir role sahip olmalıdır.

Şehirlerde yaşanan hızlı değişimde İslamiyet kültür havzasının birikimi önemli bir kılavuz çerçeve oluşturmaktadır. İnsanî ve İslamî değerlerin süzgecinden geçmiş ve toplumu önceleyen politikalar geliştirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevenin dikkate alınmaması insan varlığının ve bu varlığa bağlı değerlerin bireysel ve toplumsal düzeyde tahrip edilmesini beraberinde getirebilir.

Toplum, ev ve mimari tasarım konusunda geçmişini unutmuştur ancak tarihte bir kez olan bir şey bir daha olabilir, geçmişini hatırlatılırsa toplum tekrar ikna edilebilir. Ev, müstakil bir alanda kurulabilir. En özel aile anıları, bu alanda birikebilir. Bilmediğimiz insanlarla kat mülkiyeti çer-

çevesinde zorunlu kurulan ortaklık dediğimiz apartman, terk edilebilir. Günümüzün modern kentleri adeta hiçbir kentsel sorunu çözememek üzere kurgulanmıştır. Çözüm olarak sunulan her şey, başka bir sorunu ortaya çıkarmaktadır. Ev, herkesin inşa edebileceği basitlikte bir şey olmalıdır. Ev, geleneksel teknik ve malzeme ile inşa edilebilir.

Türkiye'deki herkesi Konya yüzölçümü içine sığdırmak mümkündür. Türkiye'de lüks konutlar, yurt dışında sosyal konut olarak üretilmektedir. Vatandaşların, şu anda korunaklı sitelere ilgisi devam etmektedir.

İmar Mevzuatı, geleneksel malzemeden evler yapmaya elverişli değildir. Kanun ve yönetmelikler, taş, ahşap ve modern kerpiç malzemenin kullanımını fiili olarak engellemektedir. Mevzuatta düzenlemeler yapılarak ev, özellikle köylerden başlayarak geleneksel inşa yöntemine uygun hale getirilebilir.

Yeni Türk Evi, esnek olmalıdır. Her oda çoklu amaçlarla kullanılabilir. Evin antre ve salon gibi bölümleri daha tanımlı ve kullanışlı hale getirilebilir. Deprem yönetmeliği, taş çizilen evi betonarmeye döndürmeye zorlamamalıdır.

Ev ve mimari tasarımda estetik, bugün anlamdan yoksun bırakılmıştır. Çıkarlar, güzelliğe kurban edilmektedir. Yöreye özgü malzeme kullanımı ve insan ölçeğini yakalamak bugün bir ütopya veya romantizm değildir. Konut projeleri reklâmlarında geleneksel mahalleye özlem ve öykünme çok artmıştır.

Mahalle, gönlün inşası olarak üretilebilir. Birbirlerinin dertleriyle dertlenen insanlar mahallede bir araya getirilmeli, gönül mekânı fizikî mekânla örtüşmelidir. Mahalle, bir sorun çıktığında sorunu birlikte çözüme sözü veren insanların bir araya geldiği yer olabilir.

Mahallede, dayanışma ve denetim olmalıdır. Mahalle, kentle bütünleşme aracıdır bu yüzden sosyolojik bir zemin ve değer üzerine mahalle inşa edilebilir. Özetle, mahalle bugün yeniden tanımlanabilir.

Apartmentta büyüyen Türkiye insanı, en basit hayatta kalma ve geçim bilgilerine sahip olamamaktadır.

Doğaya ve insan fitratına uygun olarak plânlanmış ve tasarlanmış tarihî kent merkezlerini ve kırsal alanları göz bebeğimiz gibi korumamız gerekmektedir çünkü buralar büyük kaoslardan çıkıp ayakta kalabilme-yi başarmış, kendilerini dirençlilik noktasında ispatlamış yerlerdir. Bizlere umut ve ümit aşulamakta, bu tarz evlerin ve mimarî tasarımların yapılabilmesinin mümkün olduğunu insanlara göstermektedir.

Türkiye'de mahalle tasarımında kötü işçilik ve yanlış malzeme kullanımı çok yaygındır. Mahalleler, taşıt merkezli olarak tasarlanmakta, tasarım sürecine iklim ve kültür girdileri dâhil olamamaktadır.

İmar mevzuatı geleneksel malzeme (taş, ahşap ve kerpiç) ile ev yapmayı teşvik edecek şekilde gözden geçirilmelidir.

SONUÇ YERİNE

Şehir ve Medeniyet Çalıştayı, çok geniş bir alanı kuşatan “şehir” ve “medeniyet” kavramlarının felsefî ve sosyal zemininin ortaya çıkarılmasını amaçlamıştı. Çalıştayla birlikte, ileride (*kentsel dönüşüm, iskân, şehir estetiği, akıllı şehirler, sahipsiz sokak köpekleri, şehir müzeleri, yayalaştırma, Türk evi ve benzeri konularda*) yapılması plânlanan dar kapsamlı ve tematik çalıştayların üzerine yükselebileceği bir zemin de oluştu. Ayrıca, Sonuç Raporunda bir kısmı genel sayılabilecek bir kısmı somut birtakım önerilere de yer verildi.

Dar kapsamlı ve tematik çalıştaylarda katılımcılar (*muhtemelen*) daha sınırlı olacak, ayrıca, uygulayıcılar için (*bu Çalıştaya göre çok daha*) somut öneriler sunulacaktır.

KATILIMCILAR:

ARŞ. GÖR. AHMET FAZIL BAYRAKCI
ARŞ. GÖR. HATİCE TUĞBA KARAYAMA
ARŞ. GÖR. İLKNUR AKÇA
ARŞ. GÖR. ZEHRA RUMEYSA ERSÖZ FAZLA
AYŞE ÇELİK
BENGİNUR POÇAN
BURCU SALIK
BÜŞRA BARAN
DİLARA FİŞEKÇİOĞLU
DOÇ.DR. ALİ HATALMIŞ
DOÇ. DR. EBUBEKİR CEYLAN
DOÇ.DR. FATİH EREN
DOÇ. DR. İBRAHİM NACAK
DOÇ. DR. M. ERGÜN HATIR
DOÇ. DR. MEHMET ÇAKIR
DOÇ. DR. REŞAT AÇIKÖZ
DOÇ. DR. TURAN AÇIK
DR. AHMET BAŞ
DR. ALPER DÖNMEZ
DR. ARZU YILMAZ ASLANTÜRK
DR. ENES YALÇIN
DR. FATİH GÜNDOĞAN
DR. FATİH KAFALI
DR. GÜLTEKİN GÜLLÜ
DR. İNCİ DİLAVEROĞLU
DR. MUSTAFA ALPER DÖNMEZ
DR. ÖĞR. ÜYESİ ADEM SAKARYA
DR. ÖĞR. ÜYESİ AHMET GÜN
DR. ÖĞR. ÜYESİ ENGİN GÜNEŞ
DR. ÖĞR. ÜYESİ FATMA DİDEM TUNÇEZ
DR. ÖĞR. ÜYESİ HİKMET SELAHATTİN GEZİCİ
DR. ÖĞR. ÜYESİ MUHAMMED ZİYA PAKÖZ
DR. ÖĞR. ÜYESİ MÜCELLA ATEŞ
DR. ÖĞR. ÜYESİ NUMAN KILINÇ
DR. ÖĞR. ÜYESİ ÖMER DABANLI
DR. ÖĞR. ÜYESİ SİNAN LEVEND
DR. ÖĞR. ÜYESİ YAŞIN BEKTAŞ
EBRU AY
EBUBEKİR ŞİMŞEK
ELMAS AKPINAR
EMİN BATUR
ENES ALUÇ
FATMA NUR TERLEMEZ
FUAT ÖZCAN
HACER ONGUN
HALİL İBRAHİM TONGUR

HANIM KELEŞ
HANİFE SENA GÜR
HARUN YİĞİT
HATİCE REÇBER
İBRAHİM HAKKI YİĞİT
KASIM YAZICI
MAHMUT ALİ CENGİZ KÖROSMANOĞLU
MEHMET MAZAK
MEHMET TOKNAL
MEHMET YAVAŞ
MUSTAFA KARAHANCI
NURİ DANIŞMAN
MİYASENUR ATCI DUYSAK
MUSTAFA DİĞİLLİ
MÜCAHİT YASİR KINALI
NUR ÖZDEMİR
NURULLAH OSMANLI
OĞUZHAN KARAVELİ
PROF. DR. AYNUR ATMACA CAN
PROF.DR. CELALEDDİN ÇELİK
PROF.DR. FATİH ERKOÇOĞLU
PROF. DR. MEHMET ALİ HACI GÖKMEN
PROF. DR. MEHMET ÇAĞLAR MEŞHUR
PROF. DR. MEHMET EMİN BAŞAR
PROF. DR. MEHMET KÜÇÜKMEHMETOĞLU
PROF.DR. MUHAMMED SARI
PROF. DR. MURAT ERTEKİN
PROF.DR. MUSTAFA KÜÇÜKÖNER
PROF. DR. NEVZAT AYDIN
PROF. DR. SAMİ ŞENER
PROF. DR. TARKAN OKTAY
PROF. DR. YUSUF ŞAHİN
SACİDE AKIN
SAİME NOKTA
SELİM ÜNSAL
SERDAL BARAN
SERKAN AKIN
SÜHEYLA BÜŞRA TEKİN
SÜMEYYE BEYZA GÜZEL
ŞEYMA SELEŞ
TAYFUR CENGİZ
YASEMİN KAYA
YAVUZ ERDAL KAYAPINAR
YAŞAR KAHRAMAN
ZEYNEP KOÇ
ZEHRA RUMEYSA ERSÖZ

